

Tremp

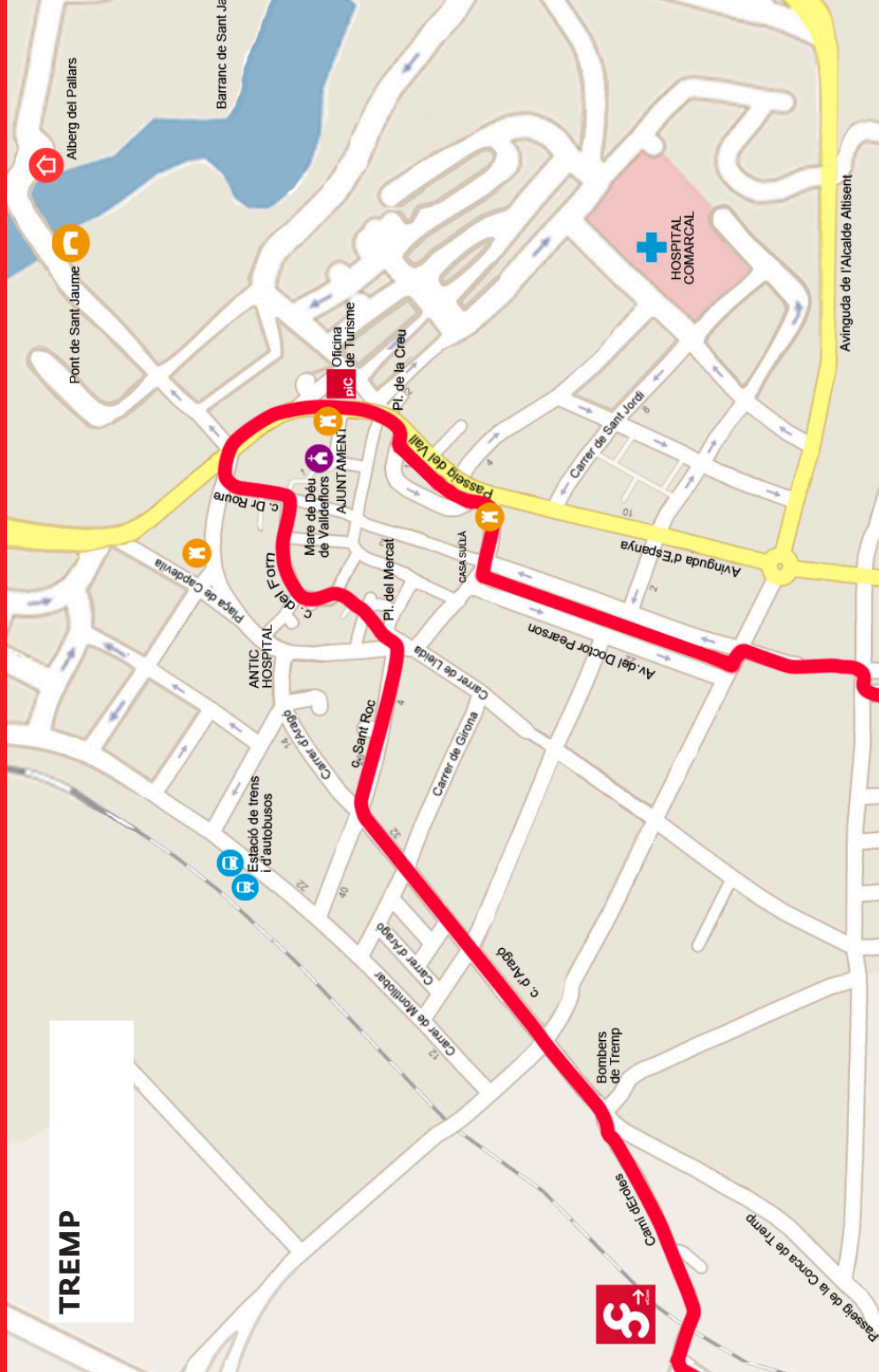
93 205 15 15.
Autobusos Alsa des de
Barcelona i Lleida.
www.alsa.es
902422242.

Creu Roja: 973 65 29 54

www.ajuntamentdetremp.cat

Dades generals

GENTILICI:
Trepmpolins, trempolines.
MUNICIPI: Trepmp
POBLACIÓ DE TREMP:
5.700 habitants (2012)
POBLACIÓ DEL MUNICIPI:
6.515 habitants (2012)
SUPERFÍCIE MUNICIPAL:
303,97 Km²

>>
Campanar de la Basílica
de la Mare de Déu de
Valldeflors de Trepmp.

Antics noms de Trepmp
del balcó de la Marió.

ESCU

L'escut de Trepmp està format per la imatge de la patrona, **Santa Maria de Valldeflors**, coronada i aguantant l'infant Jesús i un ram de lliris, i dues flors de lis. Tot acompanyant la imatge de la Mare de Déu de Valldeflors, la inscripció de l'escut de Trepmp, "Ciutat fidelíssima", condensa aspectes fonamentals de la història dels trempolins. El títol de ciutat va ser concedit el 1884 per Alfons XII, mentre que el títol de *fidelíssima* va ser atorgat per l'Arxiduc Carles d'Àustria l'any 1708, en plena Guerra de Successió.

SITUACIÓ

El municipi de Trepmp és **el més extens** del Principat de Catalunya. Trepmp n'és el nucli central i es troba situat en un replà enlairat (468 m), a la dreta de la Noguera Pallaresa i totalment encerclat pel terme de Talarn. Conformen el municipi **29 nuclis de població**, dels quals l'itinerari del Camí passa per Claramunt, Eroles, Claret, Trepmp i Palau de Noguera. Físicament, el municipi s'estén entre la Noguera Ribagorçana i la Noguera Pallaresa, i forma part de la conca de Trepmp. Cal fer esment de la zona denominada com la Terreta, que gravita fora de la capital municipal i esdevé una àrea funcional, amb un grau de relacions molt important entre els nuclis que la integren, que són Orrit, els Masos de Tamúrcia, la Torre de Tamúrcia, Torogó, Espluga de Serra, Castellet, Aulàs i Sapeira.

ETIMOLOGIA DEL NOM

L'origen del topònim *Trepmp* és incert. Al segle IX es documenta amb la forma *Trimplo*, però és poc probable que derivi del llatí *templum*, com s'ha assenyalat en alguna bibliografia. Segons Coromines, uns el fan derivar del llatí *templutum*, diminutiu de *templum* ('tem-ple'), basant-se en un document del segle IX que esmenta la *ecclesiam Sancte Maria que dicunt ad Trimplo*; altres el relacionen amb el cèltic *trimpore* que significa 'tall, barrera'. Als balcons de Casa Marió (a la plaça Mercadal) es poden observar els tres noms que designen la ciutat de Trepmp i que donen idea històrica de l'evolució del nom de la ciutat.

ECONOMIA

La situació geogràfica de Trepmp, al centre de la conca, a mig camí de la plana de Lleida i dels cims de l'alta muntanya, és un fet que ha condicionat la seva història econòmica. Aquesta circumstància l'ha convertit, històricament, en el **centre de redistribució agrària i comercial** de les contrades nord-pirinenques. Els productes agraris de la conca –l'oli i el vi, principalment– han omplert molts rebosts dels pobles de muntanya, i els obradors i els colonials trempolins han fornit de tota mena de productes de consum els comerços, fondes i hotels del Pallars, la Ribagorça i l'Aran.

La **producció hidroelèctrica** és, o millor dit, ha estat l'altra referència remarcable de la història econòmica més recent. Fa 100 anys es produïa prop d'un 70% de l'energia elèctrica de Catalunya. L'embassament de Sant Antoni, construït pels volts de 1915, va ser una de les primeres fàbriques de kilowatts del nostre país que va contribuir a la dinamització de l'economia local, gràcies a la introducció de noves formes de treball i sistemes de vida. Malauradament, no va tenir la força per ser el motor

Vista aèria del casc antic de Tremp.

Vista de Tremp des de l'aire.

inductor de noves activitats industrials. Al cap i a la fi, era per a les fàbriques de Sabadell, de Terrassa i del Poble Nou barceloní, i no per a Tremp i els seus voltants, que els promotors, amb l'enginyer nord-americà Frank S. Pearson al capdavant de la Canadenca, van engegar l'aventura hidroelèctrica.

En entrar en crisi aquestes activitats tradicionals, Tremp ha reforçat la seva economia i la seva capitalitat amb la potenciació del **sector dels serveis**, ja siguin professionals, financers, comercials o administratius; el manteniment de les **activitats agràries**; les produccions agroalimentàries artesanes (cal tastar el xolís i la coca d'enciam o de recapte), i, més darrerament com arreu, la construcció. Es potencia el sector agroalimentari, el turisme de natura i la valorització dels recursos geològics –plenament reconeguts per la comunitat científica internacional– i, si se sap jugar les cartes –definir una estratègia de desenvolupament, tal i com se'n diu ara–, aquests sectors ajudaran a potenciar l'economia local i a posar Tremp al mapa.

Resclosa del pantà de Sant Antoni.

HISTÒRIA

La vila de Tremp es va desenvolupar entorn de la **col·legiata de Santa Maria**, que data del segle IX. El 28 d'agost de 1884, el rei Alfons XII va concedir el títol de Ciutat a la vila de Tremp. Inicialment, Tremp tenia un terme històric de 8,31 Km², juntament amb Claret. Durant el segle XX s'hi van afegir 1,98 Km² del municipi de Talarn (barris de les Adoberies, de la Pedrera i del Cementiri). Tremp ha passat a tenir-ne 303,97 Km² amb la fusió dels municipis de Sapeira, Esplugu de Serra, Gurp de la Conca, Fígols de la Conca, Vilamitjana, Palau i Suterranya, de manera que ha esdevingut el municipi més gran de Catalunya. A principi dels anys 70 Tremp va passar a tenir-ne 303,97 km.

LA FIL·LOXERA

Del 1906 al 1910 el Pallars Jussà va ser envaït per la fil·loxera, que va **destruir totes les vinyes**, principal font de riquesa de la conca de Tremp. Les conseqüències van ser nefastes i es van fer sentir a tot el Pallars. Molta gent va emigrar a Amèrica embarcats en les bodegues de naus italianes perquè eren més econòmiques que els transatlàntics.

LA CANADENCA

Tremp va canviar molt des de finals del segle XIX fins a la primera dècada del segle XX amb l'arribada de les obres de la Canadenca (Traction Light and Power Company Ltd), **empresa hidroelèctrica** dirigida pel senyor Frank S. Pearson, que va iniciar la construcció de la presa de Sant Antoni, al terme municipal de Talarn. A finals de l'any 1911 es va instal·lar a Barcelona un grup financer internacional que tenia com a finalitat l'explotació de la força hidroelèctrica al nord de l'Estat espanyol, així com del negoci de l'enllumenat i la força elèctrica de Catalunya. El gran canvi, amb la millora de les cases i la construcció d'obres noves, es va produir amb l'arribada d'uns 5.000 obrers per a la construcció de la presa. Les obres van començar amb els treballs d'estudis topogràfics i construccions d'edificis per allotjar els treballadors, la construcció del canal i de la central hidroelèctrica de Sossís, font

d'alimentació energètica necessària per dur a terme els treballs. L'embassament de Sant Antoni (nom que li ve donat perquè a la zona que les aigües ofegaren hi havia la capella de Sant Antoni de Susterris) va ser un dels **primers embassaments artificials** construïts a l'Estat espanyol per a l'explotació hidroelèctrica. La resclosa de retenció d'aigua va ser la més gran d'Europa i la quarta del món.

LES COMUNICACIONS I L'ARRIBADA DEL TREN

La primera xarxa de comunicacions del Pallars van ser les carreteres, vies de circulació nascudes amb la necessitat de practicar la transhumància. Aquests camins de muntanya van ser l'únic mitjà de comunicació fins que, a finals del segle XIX, va arribar a Tremp la carretera d'Artesa de Segre que ascendia pel coll de Comiols i passava per Sant Salvador de Toló enlloc de per Isona. Era una carretera de tercer ordre que també va acabar arribant posteriorment a Salàs de Pallars, a la Poble de Segur i al Port de la Bonaigua. A mesura que s'anaven construint les carreteres, es van anar abandonant els camins de bast, pels quals es realitzava el transport amb cavalleries. Tanmateix, a finals del segle XIX es van reunir a Tremp els representants dels Ajuntaments de Lleida per tal d'estudiar la possibilitat de crear una **línia de ferrocarrils** que unís l'Estat espanyol amb Europa i que seguís el curs de la Noguera Pallaresa (Lleida-Balaguer-Tremp) fins a l'entrada del túnel internacional que havia de travessar el port de Salau i arribar fins a Saint Giron. Aquest tren, però, només va acabar arribant fins a la Poble de Segur; i encara avui es continua reivindicant la connexió amb l'Estat francès pel port de Salau.

Bandera del Sometent de Tremp, actualment exposada a l'ajuntament.

EL SOMETENT DE TREMP I LA SEVA BANDERA

Fins a la seva definitiva dissolució l'any 1978, el sometent va ser una institució característicament catalana. En el transcurs de la Festa Major de Tremp de l'any 1922 es dugué a terme l'acte de revista del sometent del partit judicial de Tremp, on es va fer donació d'una bandera al sometent de Tremp. Aquesta mateixa bandera va ser recuperada el 2006 i cedida a l'Ajuntament de Tremp, qui la custòdia com a patrimoni de la ciutat. Actualment està exposada al públic al mateix ajuntament.

PATRIMONI

BASÍLICA DE SANTA MARIA DE VALLDEFLORS

L'antiga col·legiata, avui basílica de Santa Maria de Valldeflors, és ja esmentada en l'acta de consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell al segle IX. Aquest **temple romànic** fou reedificat al segle XVII i és una església d'una sola nau amb nou capelles. La patrona del temple és la Mare de Déu de Valldeflors i la talla que es pot admirar al retaule major és una obra del segle XIV d'estil gòticorenaiixentista. El nom de **Valldeflors** li ve donat per una llegenda d'origen remot que explica que la primitiva imatge va ser trobada en florir al vall, on va ser amagada per protegir-la d'una ràtzia sarraïna. El patró de Tremp és Sant Bonifaci de Tars i té la seva capella al lateral dret de la basílica, tocant a l'altar major. El retaule és l'únic que es va salvar de la destrucció produïda durant

Basílica i torre de Santa Maria de Valldeflors.

la Guerra Civil, data del 1642 i és una obra d'estil renaixentista. La talla és d'estil barroc i representa el sant amb l'espasa i la palma del martiri. A la capella de Sant Josep Manyet destaca el medalló amb la Sagrada Família, obra de Josep Llimona, concebut per a la cripta del temple de la Sagrada Família de Barcelona. Al marc que envolta l'escena es poden veure unes decoracions i unes grafies característiques de l'obra de Gaudí. Tot i conservar elements barrocs, fou ampliat a inicis del segle XX gràcies al mecenatge de l'enginyer canadenc Fred S. Pearson. Entre el 2006 i el 2007 es van restaurar el 1.352 tubs de l'orgue.

Torre dels Padres, on s'hi ubica el Museu Comarcal de Ciències Naturals

LES TORRES DE L'ANTIGA MURALLA

Fins a les darreries del segle XIX, Tremp va ser una **ciutat tancada per muralles**, relligades per 6 torres de defensa: 4 torres i 2 fortins o torreons. Les torres eren la de la Sagristia, la dels Padres, la del Mingo i la Torre Gavatxa (plaça del Mercat); els fortins, eren els de Casa Feliu i el Torreó de Millet (prop del jutjat). D'aquestes, actualment en queden 3: la de Mingo (prop de l'entrada de Capdevila), la de la Sagristia (propera a l'absis de l'església) i la dels Padres (al costat del portal de Soldevila). Al peu de la muralla i per tal de reforçar les mesures de defensa, hi havia un fossat, el vall, del qual pren el nom l'actual passeig que porta fins a la plaça de la Creu. Aquest fossat és ocupat avui per les terrasses de les cases del nucli urbà. La rehabilitada **torre dels Padres** s'ha integrat al centre de cultura Josep Manyet, l'antic col·legi Sant Josep, avui seu del Museu de Ciències Naturals del Pallars. El **portal de Soldevila** enllaçava amb l'antiga carretera de Lleida i Artesa de Segre, que discorria per l'actual rambla del Dr. Pearson, popularment coneguda com el Passeig. Aquest espai i els carrers que l'envolten constitueixen un exemple del nou urbanisme, fruit de l'expansió urbana posterior a l'enderrocament de les muralles, plasmat en l'anomenat Pla Moore (1927), inspirat en el model d'eixample en illes.

ANTIC HOSPITAL DELS POBRES

Fundat per Jaume Fiella el 1521, actualment allotja els Jutjats de Primera Instància. És un edifici del segle XVI amb **reminiscències gòtiques** apreciades, fonamentalment a l'antiga capella. Al llarg de la seva història ha rebut diferents usos: hospital per a les persones sense recursos, l'Hospital dels Pobres, escola pública, presó i magatzem municipal. L'edifici es troba enclavat al bell mig del barri antic. És d'origen incert, per bé que algunes teories el remunten a l'època romana, les més versemblants serien les que situen el seu origen a l'època medieval.

PONT DE SANT JAUME

Pont d'origen **romànic** remodelat a començaments del segle XVIII, va ser construït per comunicar la població amb l'antic convent de Sant Jaume, ja que quedaven separats pel barranc de les Gesseres o Adoberies, dit així pel diversos tallers que antigament hi havia instal·lats i que aprofitaven les aigües per adobar pell.

FONT DE DALT O DE CAPDEVILA (O DE JULI)

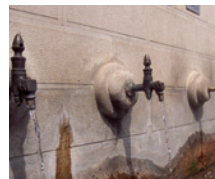
Els orígens d'aquesta font es remunten a l'any 1173, en la donació

Pont de Sant Jaume.

Vista panoràmica de Tremp.

Font de Capdevila.

perpètua que els comtes de Pallars van fer de les aigües del terme de Talarn a l'església de Tremp i a tota la seva comunitat.

El 1931 es va reubicar la font al lloc on es troba actualment. El cos de la font, bastant similar a l'anterior, la formen cinc canons de raig continu, un abeurador situat a la dreta i dues piques amb dos canons que era on es rentaven les verdures. La distribució de l'aigua de la font de Capdevila va esdevenir el primer servei d'abastament a domicili pels portals de Sant Roc, de Soldevila i de Peressall i a raó de 30 pessetes l'any per ploma d'aigua, encara que era limitat (1 m3 diari).

CARRERS I PLACES

Els carrers i les cases del nucli antic reflecteixen l'organització econòmica i social de la societat tradicional. En els més estrets i tortuosos, que porten el nom de les activitats que s'hi practiquen (mercadal, del forn...), s'hi poden veure les cases unifamiliars d'aquestes classes menestrals i comerciants. La placeta de l'església es coneixia com a **plaça de les Carnisseries** perquè al seu voltant s'hi trobaven aquestes dependències. Encara avui, com un senyal d'aquest passat menestral i comercial, la plaça de Francesc Pujol, popularment coneguda per **plaça de la Verdura**, és un espai de comercialització dels productes agrícoles locals.

En canvi, altres carrers, com el **de Soldevila**, reflecteixen una societat senyorial, amb cases nobles presidides per amples portalades. **Casa Feliu**, al costat mateix de la portalada de la Basílica, és l'exemple més representatiu d'aquesta classe benestant local, amb una interessant galeria vidriada a la part posterior. L'actual seu del Consell Comarcal és la **Casa Sullà**, patrimoni conservat de l'herència dels senyors Sullà, el darrer llinatge nobiliari trempolí.

A la **plaça de la Creu** trobem una creu de terme gòtica restaurada recentment. Aquesta creu de terme va ser donada pel bisbat de la Seu d'Urgell abans del 1826. La plaça de la Creu ha esdevingut el centre neuràlgic de la població. Acull l'edifici de l'Ajuntament i el de la Basílica, a més d'haver estat el lloc tradicional de pas i parada dels carruatges i vehicles en els trajectes de Lleida als Pirineus.

La **plaça del Peiró** està situada al barri del Raval, sobre el turó més elevat de la població i, segons algunes opinions, va ser l'emplaçament originari de Tremp, ja que era l'espai de fora les muralles on hi havia les dependències agrícoles dels trempolins, els corrals i les eres, algunes de les quals avui en dia encara persisteixen.

CULTURA

TRADICIONS, FESTES I COSTUMS LOCALS

Tremp té el privilegi de fira des del segle XIV. Antigament a Tremp se celebraven dues fires importants, la de Sant Tomàs i la de Sant Domingo, que se sumaven a les que es feien el darrer dilluns de cada mes. Actualment hi ha mercat setmanal cada dilluns. Al llarg de l'estiu se celebren **Nits a la fresca** als diferents nuclis del municipi de Tremp.

CALENDARI DE FIRES

Fira de primavera:
Cap de setmana abans de Sant Bonifaci.

Fira PAM:
Cap de setmana de Sant Joan.

Fira del codony:
Primer dissabte de novembre.

Ball del contrapàs.

Parella del ball Cerdà.

FIRES I FESTES

La **fira de primavera** se celebra el cap de setmana anterior a Sant Bonifaci, copatró de Tremp. Aquí els artesans del Pallars Jussà i d'altres comarques d'arreu del Pirineu mostren i venen els seus productes. També hi sol haver una mostra de cuina pallaresa, amb degustacions dels millors restauradors de la comarca.

La **fira PAM** és una trobada, no una fira, dedicada a promoció de l'ús de les plantes aromàtiques i medicinals, així com els seus preparats. Se celebra aprofitant el solstici d'estiu, el cap de setmana de Sant Joan, quan tradicionalment i fins no fa gaires anys s'aprofitava la nit de Sant Joan per recol·lectar les plantes.

La **fira del codony** va néixer amb la idea de promocionar el comerç i la ciutat de Tremp, ja que el codony és un producte molt típic d'aquestes terres i molt desconegut per a molta gent. Se celebra el primer dissabte de novembre, pels volts de Tots Sants.

Per **Sant Antoni**, patró dels pagesos, es balla el tradicional ball del contrapàs, declarat recentment bé d'interès cultural local i del qual se'n té constància des del 1906. Actualment, el **Ball del Contrapàs** encara es balla a la ciutat de Tremp i al poble de Palau de Noguera. És ballat per homes a la nit i és tradició convidar els assistents a galetes i vi mentre es realitza el Ball. S'inicia amb la col·locació de la imatge de Sant Antoni Abat i la posterior reverència a càrrec de la persona que obre el ball i després, a poc a poc, s'hi van afegint la resta de balladors, agafats per la cintura i un darrere l'altre. Davant la imatge del sant es deixa un espai, per tal de que el fadrí elegit a l'anterior festa de Sant Antoni surti a fer les reverències al sant per donar les gràcies per la collita de l'any anterior i demanar-li que la propera collita sigui igual o millor. Actualment el ball es fa en sessions de 4 o 5 vegades. Cada vegada que els joves pagesos intenten cremar la cua i no se'n surten, van a beure un xatet de vi per recuperar forces als diferents bars que hi ha a la vora de la plaça. I així fins que a la darrera sessió, quan el fadrí aconsegueix cremar la cua, canvia el ritme de la música i la plaça en ple es posa a aplaudir. Un cop cremada els joves pagesos fan una reverència al sant individualment traient-sela gorra.

DANSES POPULARS TREMPOLINES

Amb el nom de **Ball Cerdà** es coneix un gran nombre de balls que, a banda del nom, no tenen res a veure els uns amb els altres. El ball Cerdà de Tremp és típic d'alta muntanya, cerimoniós i elegant. Es ballava amb el vestit de gala per la festa major. Un detall que el feia diferent era que les noies portaven una caputxa blanca durant tot el ball i a l'últim passeig se la treien i se la posaven al braç esquerre. L'**Esbart Dansaire Francesc Pujol** durant molts anys s'ha encarregat de mantenir viu el ball.

El **Ball del Contrapàs** també és un ball típic de la zona i solament es balla a dues poblacions: a Tremp i a Palau de Noguera. A Tremp es balla per Sant Antoni, el 17 de gener, a càrrec de la **Comissió del Contrapàs**.

MÚSICA

Tremp és una ciutat amb una forta i antiga tradició coral, que es va iniciar a les darreries del segle XIX, al mateix temps que arreu

CALENDARI

DE FESTES I APLECS

Sant Antoni

(17 de gener):

Ball del contrapàs.

Festa major petita

per Sant Bonifaci

Carnestoltes (febrer):

enterrament de la sardina

i escudellada.

Aplec de l'escudellada

de l'ermita de Santa Helena

de Claret (primer

diumenge de març):

es fa missa i escudelles

per grups d'amics.

Processó de Setmana

Santa Caramelles

(dilluns de Pasqua)

Processó de Corpus

Sant Bonifaci

(14 de maig):

el dia del copatró de Tremp

se celebra la Festa Patronal

de Tremp.

Sant Jaume:

Revetlla a la plaça del

Peiró, on hi ha sopar

popular i ball.

Festa Major de la Mare

de Déu de Valld'ors

(del 8 a l'11 de setembre)

Sants Innocents

(28 de desembre):

aixecada del ninot.

de Catalunya sorgia amb força el moviment coral entorn de Josep Anselm Clavé i de Lluís Millet. El mèrit més gran de l'**Orfeó de Tremp** ha estat aconseguir que la seva activitat, tan social com musical, llevat dels anys més durs de la postguerra, ha estat ininterrompuda. L'any 1877 el doctor Agustí Roure, prohoms de la ciutat, va fundar i dirigir la primera entitat coral de la ciutat, l'entitat coral **La Lira**. L'any 1905, es va crear a Tremp una nova entitat coral, l'**orfeó Cantaires del Montsec**. Anys més tard es va donar un nou impuls a la societat La Lira, en el si de la qual es va crear l'any 1924 un cor mixt i un cor infantil que s'anomenà **Orfeó de Tremp**. Al maig de l'any 2000 l'Ajuntament de Tremp va oferir a l'Orfeó la gestió de l'Escola Municipal de Música. D'aquesta manera, l'Orfeó reprenia una tasca que ja havia dut a terme abans de la guerra: la formació musical dels infants i adolescents de la ciutat. Des del 2006 dirigeix l'Orfeó Jordi Sansa i Llovich, jove trempolí, professor d'harmonia, solfeig i pedagogia musical, i guanyador de diferents premis internacionals de composició.

La **Coral Polifònica de Tremp** va ser fundada l'any 1985 per Xavier Baulies com a cor de cambra. Té un repertori polifònic de música profana i religiosa, antiga i contemporània, i també obres amb orquestra. Amb motiu del 10è aniversari es publicà el disc *Concert de Nadal*. També ha enregistrat per al programa *A Quatre Veus* de TV3.

Cal destacar també el grup de grallers **La Casa del Sol Nai-xent**. Són un grup de joves grallers i timbalers nascuts dins l'associació cultural trempolina que porta el mateix nom. La seva música és la base de moltes cercaviles de gegants i d'animació infantil. Tenen un repertori basat en la música tradicional catalana i pallaresa, amb altres peces de caràcter més ballable i festiu.

ART TREMPOLÍ

El Pallars Jussà és una terra d'artistes, concretament de **pintors**. La natura fa variar la gamma cromàtica de la paleta cada estació de l'any, fet que dota el paisatge d'una bellesa singular que canvia cíclicament. És habitual trobar artistes que busquen el contacte directe amb la natura, per les rodalies de Tremp o dintre del mateix poble. Joc de textures, exaltació o dilució dels colors i distorsió de les formes són diferents atmosferes d'una mateixa essència. Així doncs, Conrad Muntada, Francesc Gómez, Joel Martínez, Jordi Fillat, Montse Miró, Sisco Martínez, Teresa Sanuy i Vicente Antón, entre altres, reuneixen tendències dispars en les exposicions col·lectives, lloc on cada pintor aporta una petita mostra del seu treball i on comparteixen les seves experiències amb la resta de companys i visitants. En darrera instància, es comparteix l'amor per l'art.

El **Quiosc Gallery** és una sala d'exposicions d'art contemporani. Des de l'any 2003 l'Ajuntament de Tremp organitza cada dos anys el **Premi de Pintura Ciutat de Tremp**, que vol donar suport i reconeixement a la creació plàstica, concretament a la pintura i als artistes que utilitzen aquesta tècnica.

LITERATURA TREMPOLINA

No podem parlar pròpiament d'escriptors trempolins fins a inicis del segle XIX amb un home força prolífic: **Vicenç Joaquim Bastús**. Autor d'una vintena de llibres, destaca pel seu *Diccionario histórico-*

enciclopèdico, una obra de referència obligada a l'època. L'aparició de premsa periòdica a finals de segle XIX a favorí l'inici en l'escriptura d'alguns trempolins, entre els que cal destacar **Francesc Ramon Monrós**, que el 1932 publicà el recull de prosa i poesia *De la Conca de Tremp i d'altres indrets*. El franquisme va suposar una sequera literària que va durar fins a la normalització democràtica. El 1981 **Joan Subirana** va editar el poemari *Trempirene*. Altres trempolins com **Olívia Baulies**, **Josep de Lamoga**, **Helena Creus**, **Albert Puiggròs** i **Carolina Torres** han conreat també la poesia i han editat alguns reculls de poemes. **Maria Barbal**, una ploma consagrada internacionalment, va guanyar el 1984 el Ruyra amb *Pedra de tartera* i va iniciar amb aquest títol una obra literària sòlida i extensa. També cal parlar de **Jordi Creus**, **Joan Prats** i **Josep Leon**, autors de novel·les i contes. Des del 1994 l'Ajuntament de Tremp i l'esplai La Casa del Sol Naixent convoquen el premi Vent de Port de narració breu, on concorren autors de tots el territoris de parla catalana.

Destaca també el treball del lingüista **Jordi Mir** sobre els *nomarrots* de la conca, paraula que fa referència als gentilicis que no es troben al diccionari normatiu i que són una mostra excel·lent de llenguatge popular. Dits també malnoms, la paraula servia per batejar els habitants dels pobles veïns, amb una punta de malícia però amb enginy. *El nom dels llocs del terme de Tremp i de Claret* data del 1983.

PERSONATGES IL·LUSTRES

Jaume Fiella (Tremp, s. XV - ?, 1522)

És, probablement, un dels fills més il·lustres que ha tingut la ciutat de Tremp. Nascut a Tremp quan encara era vila, hi va fundar una institució que ha perviscut fins als nostres dies: l'Hospital dels Pobres o Sant Hospital de Tremp. Era doctor en dret canònic i civil. Va ser degà de la Catedral de Barcelona i president de la Generalitat de Catalunya. Va ser nomenat president de la Generalitat el 18 de juliol de 1514 per substituir Joan d'Aragó que havia presentat la seva renúncia.

Sant Josep Manyanet i Vives

Va néixer a Tremp el 1833. Va fundar dos instituts religiosos per imitar i honorar la Sagrada Família de Natzaret i procurar la formació cristiana de les famílies: Fills de la Sagrada Família (Tremp, 1864) i les Missioneres Filles de la Sagrada Família de Natzaret (Talarn, 1874). El Pare Manyanet va ser beatificat el 1984 pel Papa Joan Pau II a Roma i va ser canonitzat el 2004.

Francesc Ramon Monrós i Fitó (Tremp, 1863-1944)

Un altre dels fills il·lustres de Tremp. Va ésser comerciant i escriptor. Com a escriptor va ser corresponsal de *La Renaixença*, va col·laborar amb Mossèn Alcover i va publicar *De la Conca de Tremp i altres indrets* (Tremp, 1932), un recull de textos de prosa i poesia.

Joan Subirana i Ribera (Senterada 1920 – Barcelona 1996)

És un dels impulsors de la llengua catalana a Tremp després del llarg parèntesi que havia suportat la llengua durant l'etapa franquista. El 1981 va publicar el poema èpic *Trempirene*, escaient fantasia a l'entorn de diverses llegendes i que comprèn, entre

d'altres, *Balada en honor de la Verge de Valldeflors*, que li havia estat premiada el 1953 als Jocs Florals de la ciutat de Tremp, i *Balada del Raier*, dedicada a evocar la mítica figura dels intrèpids genets de la Noguera.

Maria Barbal (Tremp, 1949)

Tot i que viu a Barcelona des dels anys seixanta, el món literari dels primers treballs de l'autora se centra en el Pallars de la infantesa i l'adolescència, un entorn rural vist, però, amb perspectiva crítica. Enguany s'ha celebrat el 25è aniversari de *Pedra de Tartera*, la seva primera novel·la, amb la representació teatral d'aquesta obra. La seva obra ha estat traduïda a llengües com l'asturià, el castellà, el francès i el portuguès, entre d'altres. La seva tasca literària ha estat reconeguda amb la Creu de Sant Jordi (2001).

REALITAT I TEIXIT SOCIAL

Un dels actuals sectors econòmics de Tremp és el comerç. Des de fa uns anys, els comerciants de Tremp s'han associat per fer activitats diverses, concursos i diverses col·laboracions institucionals com a **Comerç Associat a Tremp (CAT)**. Referent al lleure, destaquen l'esplai **La Casa del Sol Naixent** i l'esplai **Valldeflors**, que organitzen activitats lúdiques adreçades als infants i als joves durant el curs escolar i les vacances d'estiu. Culturalment hi destaquen els dos grups de teatre, **Teatremp** i **A Galet**, els **Geganters i Trabucaires de Tremp**, la **Colla de Diables Lo Peïrot**, que actuen en festes assenyalades. Al moment de proclamar-se la República, el moviment associatiu de Tremp es trobava repartit entre les dues grans entitats locals: **La Lira** i **El Casal**. La societat coral La Lira s'havia creat el darrer quart del segle XIX, i era, per activitats i tradició, l'entitat popular per excel·lència de la ciutat de Tremp. Finalitzada la guerra, les dues entitats van començar a funcionar novament i portaren a terme activitats força diverses, tot i que relacionades sobretot amb el teatre. La Lira preparava grans obres per oferir en el transcurs de la Festa Major com *Terra Baixa* o *El Ferrer de Tall*. En ple franquisme s'aixecà una nova sala d'espectacles al costat de les instal·lacions de l'antiga societat coral La Lira, de la qual prengué el nom; i l'any 2008 l'Ajuntament de Tremp va iniciar les obres de construcció de la nova Lira, un espai escènic polivalent que es posarà en funcionament el 2011. Al mateix edifici també s'està construint la nova seu de l'Escola Municipal de Música. El **Casal Cultural de Tremp** té vuitanta anys d'història realitzant activitats culturals a la població de Tremp. Ha estat bressol d'un gran nombre d'entitats culturals i esportives d'aquesta ciutat. Periòdicament organitza activitats adreçades a tota la població amb l'objectiu de complementar l'oferta cultural i de lleure existents. El **Correllengua**, organitzat per la Coordinadora Cultural Correllengua del Pallars (CCCP), és una proposta per a la defensa i promoció de la llengua i cultura catalanes, d'una manera transversal, oberta, participativa i popular. Defensa l'ús del català en tots els àmbits socials. La **Societat d'Amics de la Muntanya** de Tremp també ha estat una entitat de referència en la vida associativa de Tremp. S'han format moltes persones en l'esport de la muntanya i el

Anellament d'un abellerol (*Merops apiaster*) per part d'un dels membres de l'estació biològica.

Educació ambiental per part de l'estació biològica.

Epicentre
Centre de visitants
del Pallars Jussà
 Passeig del Vall, 13
 973 653 470
epicentre@pallarsjussa.cat
oficinaturisme@pallarsjussa.cat
www.pallarsjussa.net/epicentre

Consulteu la XEC
 actualitzada a
www.elcami.cat

Hostal Bar Restaurant
La Canonja
 Passeig del Vall, 5, Tremp
 973 650 558

Restaurant Gab's
 Ctra. de Tremp a la Pobla,
 C-13, km 90,2, Talarn
 973 652 545 609 793 958
gserra@destipallars.com

Restaurant Cal Borrell
 C/ Sant Jordi, 22
 973 652 888

ALTRES ESTABLIMENTS
NO ACREDITATS COM A XEC
Alberg de Tremp
 C/ Sant Jaume, 28
 973 652 563
www.xanascat.cat

Al municipi hi ha altres
 allotjaments no acreditats
 com a XEC: per a més
 informació adreceu-vos a
www.pallarsjussa.net/cat

coneixement i la conservació del patrimoni natural i cultural del Pallars Jussà. L'antiga escola Maties Cabalé de Vilamitjana és la seu de l'entitat naturalista **Estació Biològica del Pallars Jussà**, entitat de segon nivell que treballa en la conservació del patrimoni, l'increment de la biodiversitat, la dinamització socioeconòmica del Pirineu i la creació d'ocupació local mitjançant la valorització del patrimoni natural, històric i cultural. Per a més informació: www.ebpallarsjussa.org

Ruravitalia és una entitat que treballa per la sobirania alimentària i el desenvolupament rural, i que treballa en dos projectes. **La Revolució de la Forquilla** és el projecte que aglutina diferents pagesos que fan agricultura ecològica per apropar al consumidor varietat d'aliments. L'**Escola de les padrines** és un projecte en homenatge a totes les dones i homes del món rural, així com un intent de recuperar i transmetre els seus coneixements.

ITINERARI DE TREMPA PALAU DE NOGUERA

De la plaça de l'Església de Tremp ens dirigim a la plaça Capdevila, i continuem a mà dreta cap a la plaça de la Creu, el passeig Dr. Pearson i les dependències dels Mossos d'Esquadra. Aquí continuem per una pista asfaltada en direcció a Palau de Noguera, tram que transcorre per una pista forestal propera (sense asfaltar) el riu Noguera Pallaresa, per on travessem un bosc de ribera amb una gran diversitat faunística. Entre altres espècies, hi ha: milà reial, picot verd, picot garser gros, rossinyol, brenat pescaire, esquiol, oriol, eriçó, geneta, pit roig, fagina, gripau. Arribats a una bifurcació, ens dirigim cap al poble de Palau de Noguera, entrant pel carrer del Carme fins al carrer Major.